

SADEJSTVO CENTARA ZA OBAVEŠTAVANJE I UZBUNJIVANJE SA JEDINICAMA RV I PVO

Centri za obaveštavanje i uzbunjivanje (C. OiU) teritorijalne odbrane mogu se angažovati u sadejstvu jedinica teritorijalne odbrane sa RV i PVO u prikupljanju i razmeni podataka vazdušnog osmatranja, u borbi za prevlast u vazduhu i u obezbeđivanju preleta sopstvene avijacije.

Centri za OiU u društveno-političkim zajednicama, na osnovu podataka službi izviđanja i osmatranja obaveštavaju i uzbunjuju stanovništvo, radne i druge organizacije i državne organe. Osnovu za rad centara za OiU čine podaci prikupljeni od službe VOJIN, TVOJ, OSOJ, stanica za RBH-kontrolu teritorije, stalnih saradnika službe izviđanja, obaveštavanja i uzbunjivanja i sopstvenih vizuelnih osmatračkih stanica (VOS-t) za osmatranje niskoletjećih aviona, helikoptera, vazdušnih (pomorskih) desanata, kontaminiranih prostorija i drugih izvora opasnosti.

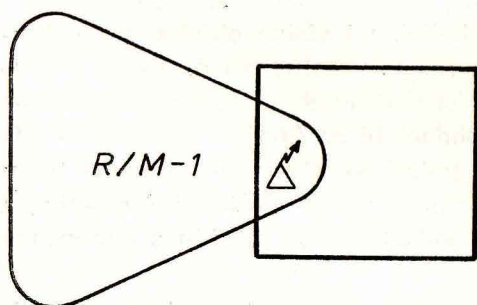
Na teritoriji društveno-političke zajednice postoji centar za OiU, a verovatno će se na istoj teritoriji nalaziti i jedinice JNA i teritorijalne odbrane. To znači da će zaštita od mogućnih vazdušnih napada, ili obezbeđivanje preleta sopstvene avijacije, svima biti jedan od važnih zadataka. Pošto se svi navedeni faktori oslanjaju na podatke od centra VOJIN (TVOJ, OSOJ), na talasu obaveštavanja preko kratkotalasnih (KT) radio-uređaja, treba razmotriti mogućnost sadejstva centara za OiU sa jedinicama RV i PVO. Pođimo od toga da nam je poznata mogućnost prijema podataka preko KT radio-uređaja na talasu obaveštavanja. Tehnička sredstva koja su u upotrebi u PTT-preduzećima i radio-difuznim stanicama mogu se mnogo koristiti uključivanjem u sistem obaveštavanja i uzbunjivanja.

Regionalni ili zonski centri za obaveštavanje i uzbunjivanje imaju mogućnost i pravo da u okviru svoje društveno-političke zajednice, a zbog relativno male dubine teritorije i velikih brzina leta aviona, organizuju svoju mrežu osmatranja niskoletjećih aviona, heli-

koptera, vazdušnih (pomorskih) desanata. Treba znati da svako za-kašnjanje u obaveštavanju i uzbunjivanju stanovništva i ostalih faktora društva, može da dovede u pitanje bezbednost velikog broja ljudi i da nanese ozbiljan udarac aktivnosti radnih i drugih organizacija na teritoriji uže i šire društveno-političke zajednice.

Manevar JNA »Sloboda 71« je pokazao opravdanost ovakvog postavljanja regionalnog centra, jer je mnogo značio u odbrani Karlovca i u sadejstvu sa jedinicama PVO »crvenih« na manevarskoj prostoriji. Regionalni centar je prema koncepciji manevra postavio nekoliko VOS-t na verovatnim pravcima dejstava »plavih«, sa ciljem da stalno osmatraju vazdušni i zemaljski prostor, pored primanja podataka na talasu obaveštavanja od centra VOJIN. Obezbeđen radio-amaterskim radio-uređajima »TRIO« i jedinstvenom mrežom obaveštavanja na teritoriji regije, regionalni centar za obaveštavanje i uzbunjivanje primio je preko 1300 podataka o situaciji u vazduhu i na zemlji u vreme izvođenja manevra. Odmah posle primljenih podataka, regionalni centar je mogao slati podatke zainteresovanim jedinicama i komandama i ujedno obavestavati stanovništvo preko radio-difuzne stanice o nailasku avijacije »plavih«. Na talasu obaveštavanja primani su podaci sa zadovoljavajućim uspehom, ali o dejstvima helikoptera i desanata, podaci su bili minimalni. VOS-t su ovde odigrale presudnu ulogu.

Svaki let helikoptera ili niskoletjećih aviona, otkrile su i pravovremeno javile u mreži obaveštavanja regije. (Šhema)

U R/M-1 nedostaje znak R/S (Δ) koja prima podatke od VOS-ta

To znači da svi korisnici (učesnici) u radio-mreži obaveštavanja regionalnog centra za OiU mogu da računaju na efikasno obaveštavanje o pojavi niskoletjećih aviona i helikoptera, odnosno desanata bilo vazdušnih ili pomorskih. Blagovremenim obaveštavanjem republičkih štabova za NO, jedinica RV i PVO i KoV na određenoj teritoriji dobiveni podaci mogu biti od višestruke koristi.

Na manevru »Sloboda 71« smo zbog brzih promena situacije na zemlji, imali slučaj da su nam dve VOS-t ostale na privremeno zauzetoj teritoriji. Snage »plavog« ih nisu otkrile, tako da su normalno slale podatke o osmatranju. VOS-t koje su se nalazile bliže komunikacijama, slale su dragocene podatke o pokretu »plavog« danju i noću. Uz dobru koordinaciju republičkih štabova za NO i jedinica operativne armije i teritorijalne odbrane na određenoj teritoriji, ovi se podaci mogu koristiti i za RV i PVO. Na taj način bi se izvršila integracija prikupljanja podataka o stanju u vazduhu, na zemlji i moru, između regionalnog centra za OiU TO i KoV, RV i PVO i RM.

Isturanjem VOS-t u okviru šire društveno-političke zajednice i saradnjom sa meteorološkom službom, na primer, postiže se višestruka korist za RV i PVO i teritorijalnu odbranu. To ljudstvo, osim svojih profesionalnih zadataka, imalo bi zadatak da osmatra i vazdušni prostor, zemlju i more i o svim pojavama odmah izveštava regionalni centar za OiU.

Obukom ljudstva na meteorološkim stanicama za vizuelno osmatranje i raspoznavanje, vazdušnih letelica proširio bi se delokrug rada tih stanica za potrebe RV, PVO i teritorijalne odbrane. Za PV i PVO bilo bi posebno korisno ako bi se meteorološkim osmatranjem mogli obuhvatiti rejoni baziranja neprijateljske avijacije zbog procene mogućnosti dejstava ove avijacije.

Meteorološki podaci na privremeno okupiranoj teritoriji bili bi veoma važni za taktička dejstva sopstvene avijacije, jer su ova dejstva u dosta slučajeva zavisila od meteoroloških uslova, pošto utiču na optičku vidljivost objekata (količina i visina oblaka, magla, sumaglica, itd). Ukoliko ne bi bilo moguće stalno obezbeđivati meteorološke podatke, mogao bi se organizovati sistem meteorološkog obezbeđenja »po zahtevu«, tj. podaci bi se javljali povremeno i iz onih rejlona gde je to posebno potrebno. Ovo ističemo zato što u ratu prestaje međunarodna razmena meteoroloških informacija, a agresor ne dozvoljava da takvi podaci nesmetano idu s one strane »linije fronta«.

Takva saradnja treba da se ostvari i sa jugoslovenskom radio-difuznom i televizijskom mrežom, koja na mnogim mestima širom zemlje ima radio-relejne i TV odašiljače sa posadama. Ljudstvo bi, pored svojih profesionalnih zadataka, obavljalo i dužnost osmatrača neba — zemlje — mora i o svemu što primeti odmah obavestavalo regionalni centar za OiU. Nije isključena mogućnost postavljanja i pojedinih VOS-t na tim mestima zbog dominantnog položaja na kojima se nalaze sredstva JRT. Sve bi to važilo i za zajednicu PTT, za

Savez radio-amatera SFRJ, elektroprivredne radne organizacije i ostale stalne saradnike centara za obaveštavanje i uzbunjivanje.

Izloženim načinom smatramo da bismo obuhvatili sve faktore u teritorijalnoj odbrani radi dopune osmatranja vazdušnog prostora, a time i razmeni podataka vazdušnog osmatranja sa Centrom VOJIN.

Prečišćeni podaci iz Centra VOJIN bili bi javljeni regionalnim centrima za OiU, a oni bi donosili potrebne odluke za svoju regiju (šema 1). Da bi se ova razmena podataka permanentno odvijala iz među Centra VOJIN i regionalnih centara za OiU, smatramo da treba da postoji grupa vojnih lica na pravcu, teritorijalna odbrana-C, RV i PVO.

SADEJSTVO U BORBI ZA PREVLAŠT U VAZDUHU

Pošto su avijacija i vazdušnodesantne trupe glavna udarna snaga agresora, moramo biti spremni da se odupremo masovnoj upotrebi tih snaga. Jedan od uslova za uspešnu PVO je neprekidno osmatranje vazdušnog prostora i blagovremeno obaveštavanje o naletima neprijateljske avijacije. Samo nekoliko minuta ranije obaveštavanje ili uzbunjivanje znatno povećava mogućnost RV i PVO u aktivnom (vatrenom) protivdeјstvu i u preduzimanju mera PV zaštite.

Pored postojanja jedinica VOJIN i radarskog osmatranja, zavisno od reljefa zemljišta i mogućeg ometanja, ovo osmatranje treba da se dopuni vizuelnim osmatranjem preko pokretnih vizuelnih osmatračkih stanica (VOST) u sistemu teritorijalne zaštite.¹

Pogodno razmeštene u rejonu aerodroma, u visini državne granice i na verovatnim pravcima naleta neprijateljske avijacije. VOST-u u TO ili CZ mogu znatno da doprinesu efikasnijoj kontroli vazdušnog prostora. Osim javljanja, VOST bi svojim regionalnim centrima za OiU u dnevnim izveštajima davali podatke o osmotrenim letovima i aktivnostima neprijateljske avijacije u vazduhu, na zemlji i moru i drugim aktivnostima u svom rejonu osmatranja.

Na osnovu analize tih podataka, koju bi izvodili regionalni centri za obaveštavanje i uzbunjivanje i slali Centru VOJIN (C. RV i PVO), mogu se izvući *vrlo korisni zaključci* od interesa za PVO slobodnog dela teritorije. Na taj način centri za obaveštavanje i uzbunjivanje teritorijalne odbrane povećali bi potencijal RV i PVO u borbi za prevlast u vazduhu i prikupljanje podataka vazdušnog osmatranja, što je za RV i PVO od posebnog značaja.

¹ U nekim republikama (pokrajinama) centri za OiU su u okviru TO a u nekim u CZ.

Ratna dejstva traže često poletanje sopstvene avijacije radi izvršavanja pojedinih zadataka. Ta poletanja mogu biti po planu i pozivu. Za oba načina poletanja potrebno je upoznati jedinice PVO i regionalne centre za OiU o vremenu nailaska sopstvene avijacije, pravcu letenja i ugovorenim znacima. Pošto u sistemu teritorijalne odbrane postoje radničke LPAA baterije to se njima mora obezbediti najava letova sopstvene avijacije kao i regionalnim centrima za OiU da se ne bi uzbunjivalo stanovništvo i prekidao rad u privredi.

Smatramo da se ovo može obezbediti na sledeći način:

— iz jednog centra RV i PVO, gde se znaju podaci o planu letenja sopstvene avijacije, treba jedno lice (organ za sadejstvo sa JNA) izvodno da dostavlja podatke o poletanju aviona *po planu*, jedinicama na teritoriji gde se centar RV i PVO nalazi. Lice u operativnoj armiji (operativni oficir PVO) zaduženo za sadejstvo sa RV i PVO po prijemu izvoda sastavlja plan i šalje jedinicama PVO na onim teritorijama gde se očekuju dejstva našeg RV po planu. Plan se dostavlja i republičkim štabovima NO za potrebe radničkih LPAA baterija i regionalnih centara za OiU. Dalji posao za radničke LPAA baterije regionalne centre za OiU obavljao bi se u regionalnim centrima za obaveštavanje i uzbunjivanje;

— za dejstvo avijacije *po pozivu* ne postoje razrađeni planovi, već bi postojali određeni signali za obaveštavanje jedinica PVO i republičke štabove NO koji bi se najavljivali po određenoj depeši. Ovo bi obavljao organ za sadejstvo sa jedinicama JNA u centru RV i PVO. Po zahtevu jedinica JNA da se uputi neka jedinica avijacije po pozivu na izvršavanje zadataka, na primer u rejon mesta NN, organ za sadejstvo sa operativnom armijom, posle dobijanja određenih podataka od predstavnika centra RV i PVO, uputio bi depešu iz koje bi lice u OC. PVO operativne armije, pošto zna gde je zatražena pomoć avijacije po pozivu, na osnovu najkraće marš-rute leta do cilja, upozorilo jedinice PVO i republički štab NO o poletanju sopstvene avijacije. Republički štab NO upozoriće regionalne centre za OiU o poletanju sopstvene avijacije, ukoliko se nalaze na marš-ruti leta sopstvene avijacije, ugovorenim signalima.

Smatramo da bismo na taj način efikasno obezbedili prelet sopstvene avijacije bez posledica za naše jedinice i stanovništvo. Isti postupak bi se odvijao i u slučaju dejstva lovačke avijacije.

Polazeći od potrebe za integracijom službi i ustanova operativne armije i teritorijalne odbrane, smatramo da regionalni (zonski) centri za obaveštavanje i uzbunjivanje u društveno-političkim zajed-

nicama mogu u tom smislu izvršiti veliki namenski zadatak. Jačim povezivanjem republičkih štabova NO sa Zajednicom PTT mogli bismo sa centrima RV i PVO uspostaviti stalne TT—linije koje bi povezale regionalne centre i centre RV i PVO i obezbedile prijem podataka na talasu obaveštavanja od centra VOJIN. U zajednici sa JRT mogli bismo obezbediti najmasovnije obaveštavanje stanovništva iz regionalnog (zonskog) centra za OiU ili centra RV; i PVO (šema 1). Time bi se postiglo da se u miru i u ratu jedinice RV i PVO i teritorijalne odbrane jednovremeno koriste istim službama i ustanovama.

Potpukovnik
Radoljub TODORVIĆ